

Effekter av covid-19 på besök i tandvården – del 2

Socialstyrelsen följer fortlöpande utvecklingen av sjukdomen covid-19 och dess effekter på tandvården. I detta faktablad redovisas analyser av pandemins påverkan på tandvård under vecka 2–37 år 2020. Analyserna avser både barn och vuxna.

Detta faktablad är det andra i raden av planerade publikationer där Socialstyrelsen avser att belysa den kortsiktiga påverkan som pandemin har haft på tandvårdsbesöken. I föregående faktablad från juli 2020 visades att pandemin har påverkat tandvården bland annat i minskat antal besökare [1].

Analyserna som publiceras baseras på uppgifter från Svenskt Kvalitetsregister för Karies och Parodontit (SKaPa), tandhälsoregistret och läkemedelsregistret, Socialstyrelsen, och utbildningsregistret samt inkomst- och taxeringsregistret, Statistiska centralbyrån. Siffror om antal och andel bland besökare 24 år och äldre baseras på uppgifter om statligt tandvårdsstöd. Vissa analyser har även inkluderat uppgifter om regionala tandvårdsstöd för nödvändig tandvård och tandvård till personer med stora behov på grund av långvarig sjukdom eller funktionsnedsättning som rapporterats till tandhälsoregistret. Siffror om antal och andel bland barn baseras på uppgifter från vårdgivare som är ansluta till kvalitetsregistret SKaPa¹. Uppgifter som redovisas uppdelade på regioner baseras på patienternas hemlän.

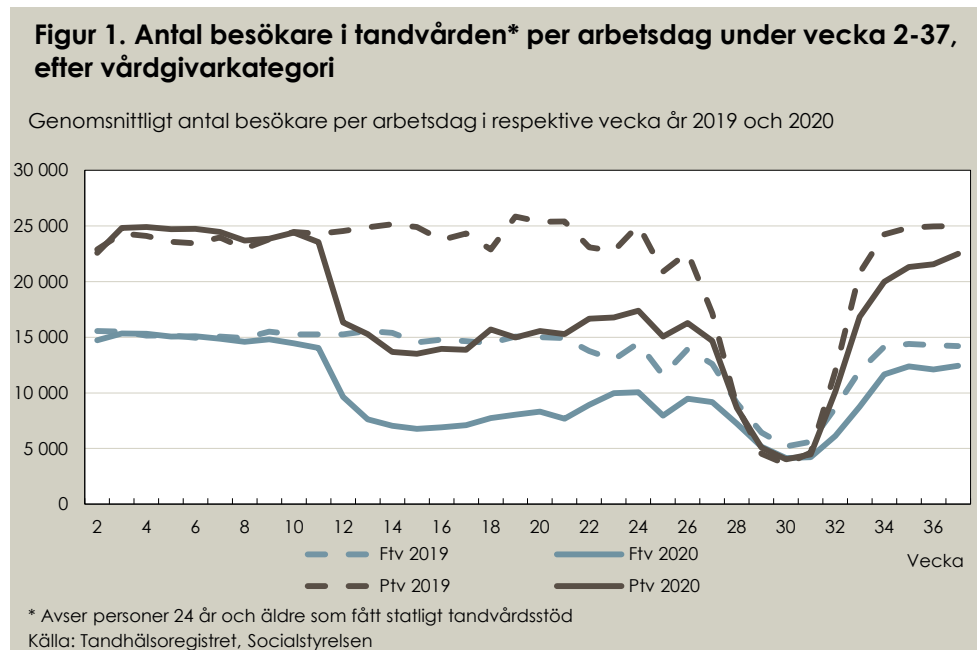
¹ Till SKaPa rapporterar Folk tandvårdsorganisationer i alla 21 regioner samt ett antal privata vårdgivare. SKaPas årsrapport 2019.

Sammanfattning

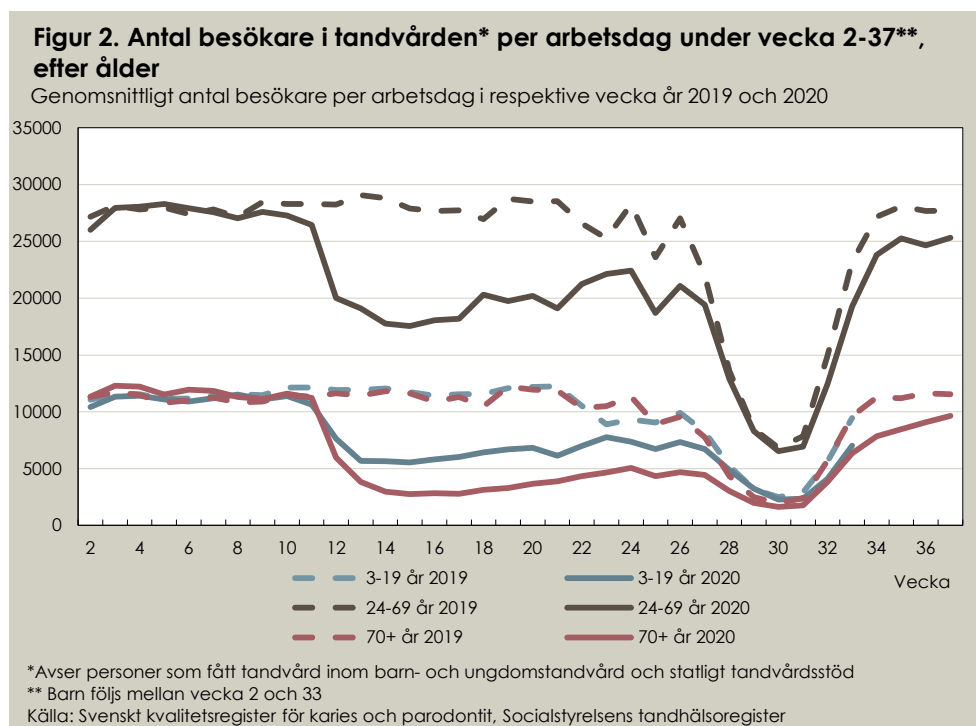
- Pandemin har haft effekt på den tandvård som utförts. Den andel av tandvårdsbesöken som avser planerade tandvårdsbehandlingar så som regelbundna undersökningar har minskat jämfört med tidigare år, mest bland personer 70 år och äldre.
- Personer som fick en regelbunden undersökning i samband med sina tandvårdsbesök under 2020 hade i genomsnitt bättre tandhälsa än besökarna i samma period föregående år.
- Antalet besökare minskade kraftigt i samband med pandemins utbrott, mest bland personer 70 år och äldre, och kvinnor något mer än män.
- I inledningen av hösten syns fortsatt effekt av pandemin på tandvården, bland annat i ett mindre antal besökare.
- I början av hösten utgör regelbundna undersökningar liknande andel av den utförda tandvården som föregående år.
- Andelen tandvårdsbesökare som hämtade ut antibiotika utskriven av tandläkare ökade i början på pandemin, men är i början på hösten i nivå med tidigare år.
- Stora regionala skillnader visas i det totala antalet regelbundna undersökningar för vuxna som utförts 2020 jämfört med 2019. I flesta regioner är antalet betydligt lägre än föregående år, och större variation i folktandvård än i privattandvård.
- Resultaten tyder på att det kan finnas ett uppdämt vårdbehov i vissa regioner och bland vissa patientgrupper.

Färre besökare i tandvården under pandemin

Besökare i tandvården är fortsatt färre än tidigare år, framför allt bland personer 70 år och äldre

I figur 1 illustreras skillnaderna i antalet besökare i folktandvård och privattandvård mellan år 2019 och 2020. Den minskning som tidigare uppmärksammats för vecka 12–20 har fortsatt fram till vecka 26 för både folktandvård och privattandvård. Mindre antal besökare visas under veckorna 27–30 i samband med semesterperioden, vilket är samma mönster som tidigare år. Resultaten för vecka 37 visar att antalet besökare sedan fortsätter vara något lägre i år jämfört med föregående år, både i folktandvård och privattandvård. Vi kan alltså se en fortsatt effekt av pandemin på tandvården i inledningen av hösten.

I mars konstaterades samhällssmitta av covid-19 i Sverige. Som följd av detta uppmanade Folkhälsomyndigheten personer som är 70 år och äldre att begränsa sina sociala kontakter.

Tidigare faktablad visade att antalet besökare i tandvården minskade kraftigt i alla åldersgrupper i veckorna efter utbrottet av pandemin. Bland personer över 70 år minskade besöken med upp till 75 procent vilket är den mest uttalade effekten av pandemin på tandvården.

För barn i åldern 3–19 år halverades antal besökare i samband med utbrottet av pandemin. Detta sammanfaller med att folktandvården i vissa regioner valde att stänga sina kliniker för allt annat än akut tandvård och därmed sannolikt har ställt in planerad tandvård även för barn.

I veckorna direkt efter pandemins utbrott minskade antalet kvinnor som besökte tandvården något mer än antalet män i alla åldersgrupper jämfört med föregående år. I undersökningar som Myndigheten för samhällsskydd och beredskap gjorde i april bland allmänheten, visades att kvinnor skattade sin risk att bli smittade av coronaviruset högre än män och angav i större utsträckning att de följde rekommendationer för att minska risken för att smittas [2]. Detta kan möjligen vara ett av skälen till att kvinnor avstod från att besöka tandvården i större utsträckning än män i början på pandemin. I vecka 37 är minskningen i antal besök jämfört med föregående år lika stor för män som för kvinnor.

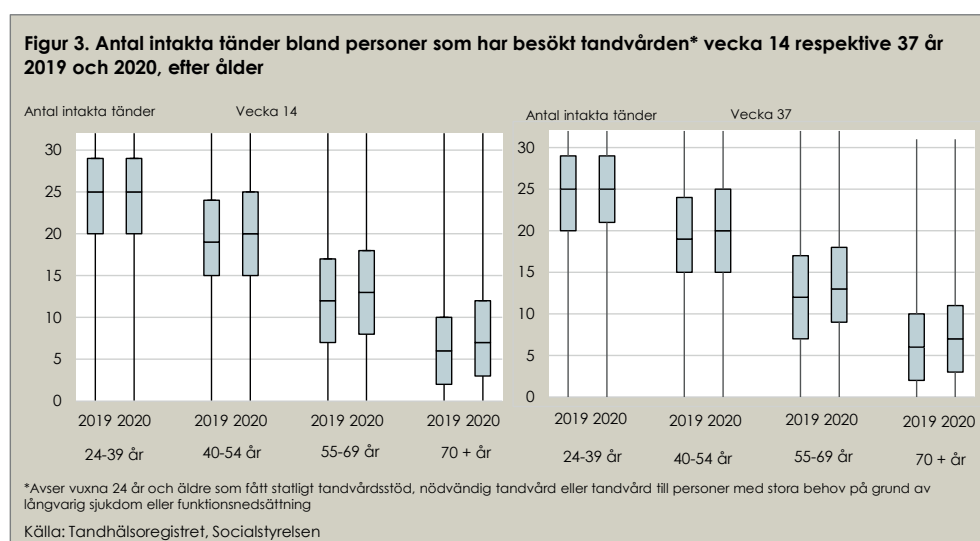
Figur 2 visar att antal besökare i tandvården per arbetsdag i vecka 33–37 nämar sig antalet besökare föregående år men är fortsatt något lägre bland alla åldersgrupper. Det är mellan 91 respektive 84 procent av 24–69 åringar respektive 70 år och äldre som besöker tandvården i vecka 37 i år jämfört med föregående år.

Bland barn är antalet besökare i vecka 33 i år 74 procent av antalet besökare i samma vecka år 2019. I inledningen av hösten syns därför fortsatt effekt av pandemin på tandvården i ett mindre antal besökare bland alla åldersgrupper.

Personer som besökte tandvården under pandemin har i genomsnitt bättre tandhälsa än besökarna år 2019

I figur 3 visas tandhälsan mätt i antal intakta tänder² bland de personer som besökte tandvården i vecka 14 och 37. Resultaten visar att både i vecka 14 och 37 år 2020 har tandvårdsbesökarna i genomsnitt bättre tandhälsa än de som besökte tandvården i samma period föregående år. Enda åldersgruppen som inte visar någon skillnad är personer i åldern 24–39 år.

Sämre tandhälsa har en koppling till sämre allmän hälsa [3,4,5]. En möjlig förklaring till bättre tandhälsa bland besökarna är att personer med sämre tandhälsa även kan ha sämre allmän hälsa och tillhöra någon identifierad riskgrupp för ett allvarligt förlopp vid Covid-19. De kan därför i större utsträckning ha avstått från att besöka tandvården i enlighet med Folkhälsomyndighetens rekommendationer om att minska resor i kollektivtrafiken och sociala kontakter.

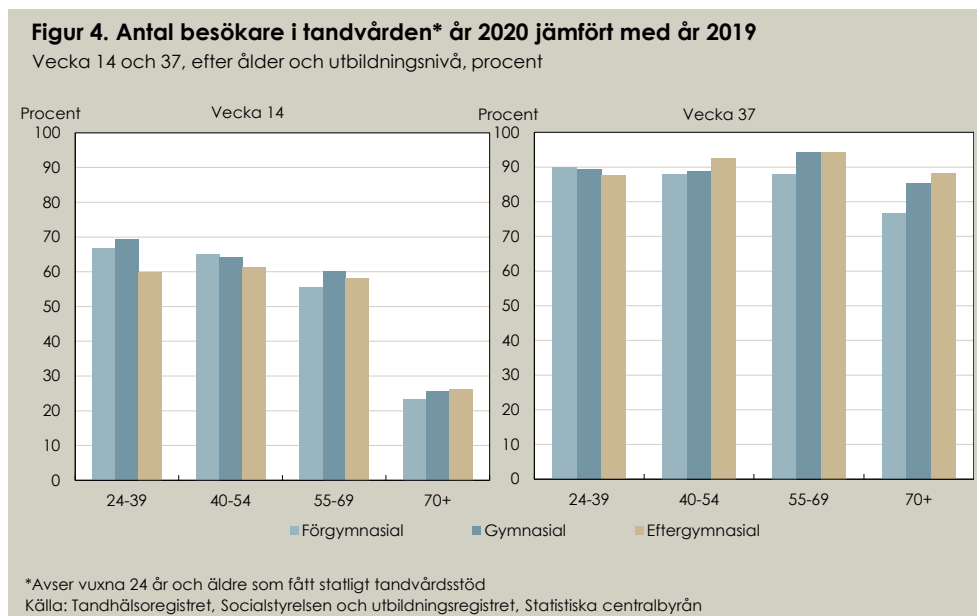

Mest minskar tandvårdsbesöken bland personer 70 år och äldre med förgymnasial utbildning

Socioekonomiska faktorer har ett samband med allmän hälsa och tandhälsa. Det är vanligare att personer med kortare utbildning får tänder utdragna och större andel har mindre än 10 egna tänder kvar jämfört med personer med längre utbildning. Låg utbildningsnivå har även visat sig ha ett samband med lägre besöksfrekvens och mindre regelbunden tandvårdskontakt [6,7]. Den kraftiga minskningen som visades i antal besökare i tandvården bland personer 70 år och äldre i början på pandemin, var liknande bland alla utbildningsnivåer. Figur 4 visar antal besökare i

² En intakt tand är en kvarvarande tand som inte har konstaterade kariesskador som kräver en fyllning eller en lagning. Den får inte ha någon fyllning och inte heller protetiska ersättningar.

tandvården 2020 jämfört med antal besökare 2019, angivet i procent och uppdelad på utbildningsnivå. Resultaten visar att i vecka 37 har antalet besökare börjat närma sig det antal som besökte tandvården föregående år. Bland personer 70 år och äldre med förgymnasial utbildning ligger antalet som kommit i år fortsatt på något lägre nivå jämfört med föregående år.

Ändringar i den tandvård som utförts under pandemin

Lika stor andel av tandvårdsbesöken i vecka 37 i år avser regelbundna undersökningar som föregående år

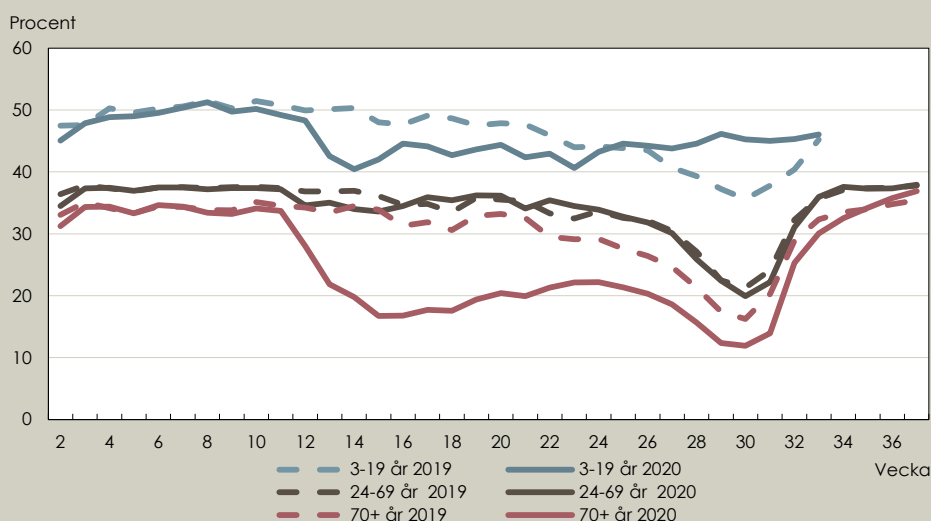
Med hänsyn till rekommendationer för riskgrupper och nedstängningar av tandvårdskliniker i samband med utbrottet av pandemin är det förväntat att den planerade tandvården har ställts in i en viss utsträckning och att en ökad andel av tandvårdsbesöken har varit på grund av akuta behandlingsbehov. Pandemin kan därför ha påverkat såväl antalet besökare i tandvården som den typ av tandvård som har utförts. Generellt är det en stor del av alla besök i tandvården som avser en regelbunden undersökning. Undersökningen leder i vissa fall till någon form av behandling. En regelbunden undersökning kan därför anses som en första del i den planerade tandvården. Andel besök i tandvården med regelbunden undersökning bland samtliga besök har använts i detta faktablad för att skatta omfattningen av planerade tandvårdsbesök under pandemin.

Figur 5 visar att andelen av tandvårdsbesök med en regelbunden undersökning³ minskade kraftigt bland personer 70 år och äldre efter utbrottet av pandemin. Andelen har efter vecka 15, successivt närmat sig nivån för tidigare år. I vecka 37 i år är andelen besök med regelbunden undersökning i nivå med eller lite större jämfört med samma vecka föregående år.

³ Regelbunden undersökning räknas då en basundersökning har rapporterats till tandhälsoregistret och kvalitetsregistret SKaPa, åtgärds-koder 101, 111, 112

Bland barn 3–19 år minskade också andelen besökare som kom för en regelbunden undersökning efter utbrottet av pandemin. Störst skillnad jämfört med tidigare år visades för vecka 14 då 40 procent av besöken avsåg en regelbunden undersökning jämfört med 50 procent tidigare år. Efter vecka 14 har skillnaderna minskat kontinuerligt och under sommaren var det en större andel av besökarna som fick en regelbunden undersökning i år jämfört med tidigare år. En möjlig förklaring kan vara att en del av de regelbundna undersökningar som ställdes in i början på pandemin har utförts under sommaren. Den lilla ökning som visas i vecka 37 i antal regelbundna undersökningar bland personer 70 år och äldre skulle kunna tyda på att tandvården börjar arbeta i kapp de undersökningar som ställts in tidigare i år.

Figur 5. Andel besök i tandvården med regelbunden undersökning bland samfliga besök* under vecka 2-37 år 2019 och 2020**

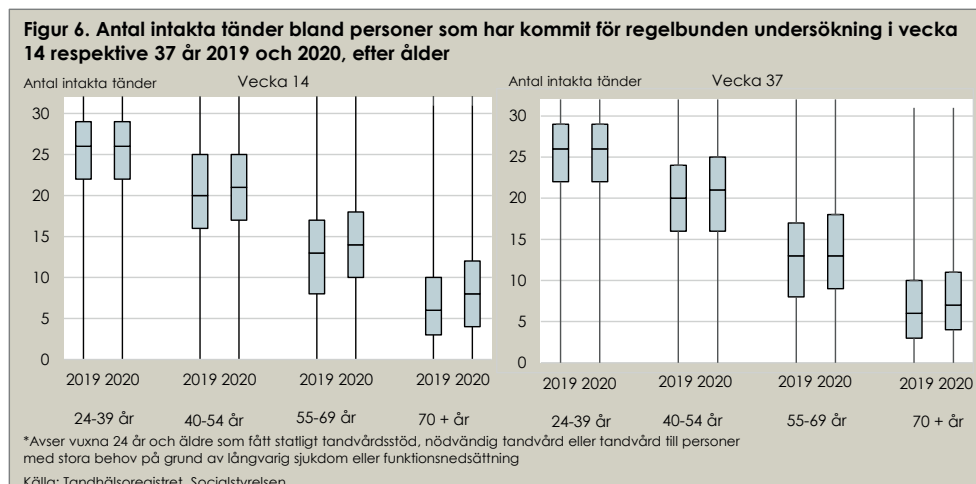
* Avser tandvård inom barn- och ungdomstandvård, statligt tandvårdsstöd, nödvändig tandvård och tandvård till personer med stora behov på grund av långvarig sjukdom eller funktionsnedsättning

** Barn följs mellan vecka 2 och 33

Källa: Svenskt kvalitetsregister för karies och parodontit och tandhälsoregistret, Socialstyrelsen

**Personer som kom för regelbunden undersökning i vecka 14
respektive 37 i år har i genomsnitt bättre tandhälsa
jämfört med besökare under samma period föregående år**

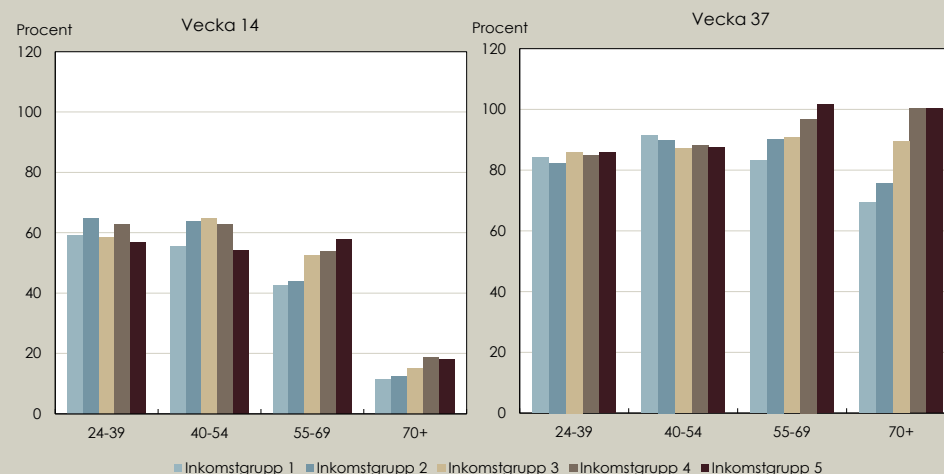
Hur ofta man kommer för en regelbunden undersökning bygger ofta på om personen har en pågående munsjukdom eller en ökad risk för munsjukdomar. De som har bättre munhälsa och mindre risk för munsjukdomar behöver i regel komma mer sällan än de som har större risk. Resultaten av tandhälsan bland besökare som kom för regelbunden undersökning i vecka 14 respektive 37 i år visar att även de har i genomsnitt bättre tandhälsa än besökarna i samma period föregående år (figur 6). Anledningen kan vara att riskgrupper som avstått från sina besök på grund av sitt allmänna hälsotillstånd även har sämre tandhälsa än genomsnittet.

MSB rapporterar i sin lägesbild om att myndigheter och ett flertal länsstyrelser lyfter risken att ekonomiskt utsatta grupper kan påverkas hårt av bland annat ökande arbetslöshet och som i förlängningen kan få konsekvenser för människors liv och hälsa[8]. Eftersom tandvård för vuxna till en del är finansierad av patienterna själva kan en försämrad ekonomisk situation tänkas påverka människors benägenhet att besöka tandvården om det inte är nödvändigt av akuta skäl. I figur 7 visas antal regelbundna undersökningar i vecka 14 och 37 i år jämfört med antal regelbundna undersökningar samma period 2019, angivet i procent och efter ålder och inkomst. Figuren visar att antalet regelbundna undersökningar minskade i vecka 14, tydligast bland äldre och något mer bland personer med låg inkomst. I vecka 37 har antalet närmast sig tidigare år men skillnaderna bland äldsta åldersgruppen ökar mellan olika inkomstgrupper. Inkomst verkar således ha ett samband med personers benägenhet att söka sig till tandvården för regelbunden undersökning nu i början på hösten, främst bland personer 70 år och äldre.

Figur 7. Antal regelbundna undersökningar* år 2020 jämfört med år 2019

Vecka 14 och 37, efter ålder och inkomst, procent

* Avser besök med registrerad regelbunden undersökning inom statligt tandvårdsstöd, nödvändig tandvård och tandvård till personer med stora behov på grund av långvarig sjukdom eller funktionsnedsättning

Källa: Tandhälsoregistret, Socialstyrelsen och inkomst- och taxeringsregistret, Statistiska centralbyrån

Större andel av tandvårdsbesöken bland 70 år och äldre gäller tandutdragning medan andelen som fick sjukdomsbehandling minskade

Faktaruta

Tandutdragning

Utdragning av en eller flera tänder är ofta en följd av akuta problem eller infektioner, och då tanden inte längre går att rädda. Detta kan exempelvis vara på grund av omfattande inflammation eller infektion runt tanden som lett till allvarlig tandlossning. Stora kariesskador eller omfattande fraktur av en tand kan även resultera i att tanden inte går att laga med en fyllning eller annan typ av ersättning och måste dras bort.

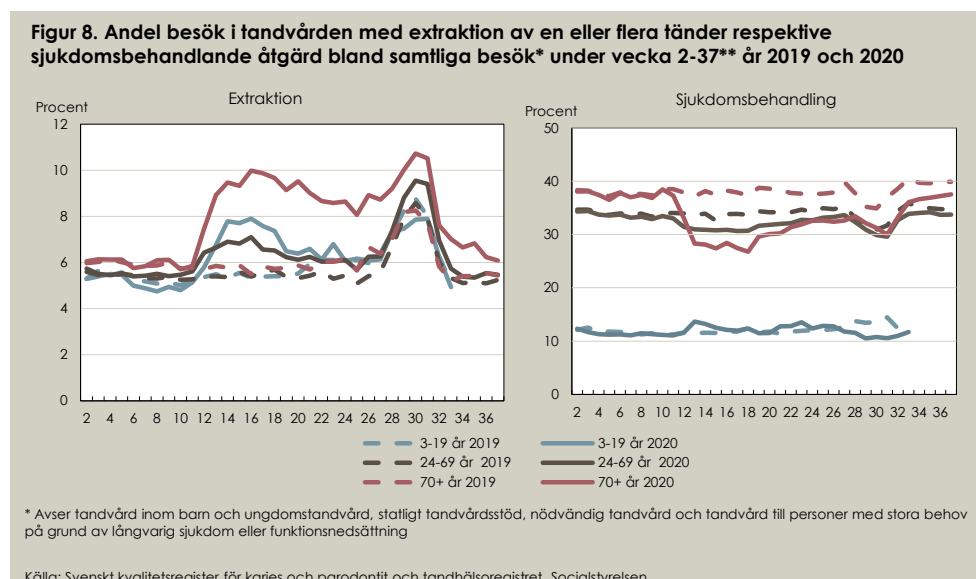
Sjukdomsbehandling

I kategorin sjukdomsbehandling ingår behandling eller information av munhälsa och relaterade sjukdomar eller problem. Exempel på sjukdomsbehandling är beteendemedicinsk behandling av kariessjukdomen, behandling som riktas mot sjukdomens riskfaktorer. Detta kan även vara fluoridbehandling av små kariesskador som inte behöver lagas med en fyllning. Ett annat exempel är behandling av sjukdomar i tandkött runt tänder och tandimplantat som kan leda till tandlossning.

I figur 8 visas hur andelen besök med två olika typer av åtgärder har förändras efter utbrottet av pandemin, de som har fått en eller flera tänder utdragna och de som har fått sjukdomsbehandling (se faktaruta). Resultaten visar att en ökad andel av besökarna har fått en eller flera tänder utdragna och en minskad andel har fått sjukdomsbehandling. Resultaten är ytterligare tecken på att under pandemin har andelen akuta behandlingar ökat medan andelen planerade behandlingar och behandlingar exempelvis som sjukdomsbehandling, som bedömts kunnat vänta har minskat. Störst är förändringen bland personer 70 år och äldre oavsett utbildningsnivå. Upp till 10 procent av de som besökte tandvården i den åldersgruppen fick en eller flera tänder utdragna.

Liknande trend visas för både barn 3–19 år och vuxna 24–69 år men förändringen är inte lika stor. Bland dessa åldersgrupper minskade inte antalet besökare lika mycket som för den äldsta åldersgruppen och det är sannolikt därför andelen akuttandvård inte ökade i samma utsträckning.

I vecka 37 har skillnaderna mellan år 2020 och 2019 minskat. Den ökade andelen akuta behandlingar i början på pandemin verkar således ha minskat.

Antibiotikaförskrivningar i tandvården minskade i samband med pandemins utbrott

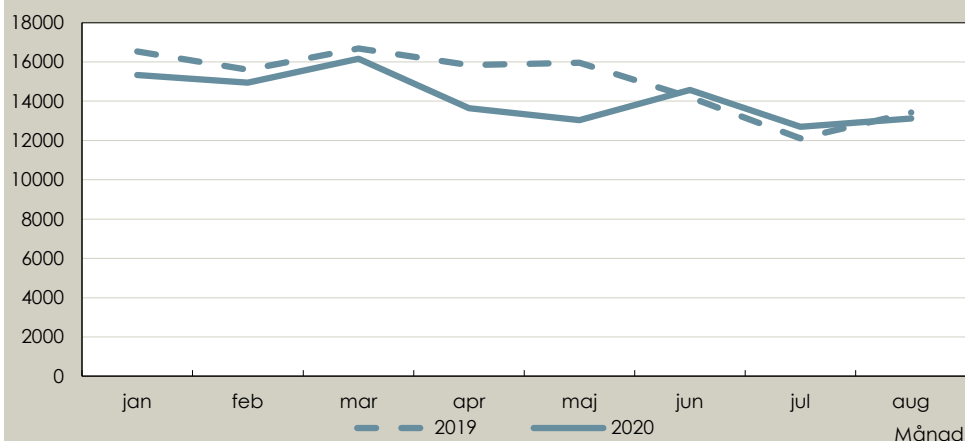
Antal uthämtade antibiotikaförskrivningar, förskrivit av tandläkare, minskade de första månaderna efter utbrottet av pandemin, mellan mars och maj. Detta sammanfaller med kraftig minskning av antalet besökare i tandvården. I juni–augusti är antalet uthämtade antibiotikaförskrivningar åter i nivå med föregående år.

Figur 10 visar andelen av de som besökte tandvården i april och augusti som även hämtade ut antibiotika förskrivit av tandläkare. Resultaten visar att andelen besökare som fick antibiotika i april ökade bland alla åldersgrupper men främst bland personer 70 år och äldre. I augusti är andelen besökare som fått antibiotika nästan i nivå med föregående år.

Analysen tyder på att den ökade andelen av mer akuta behandlingar i början på pandemin innebar ökad andel besök med antibiotikaförskrivningar, vilket nu i augusti har åter närmat sig normalläget.

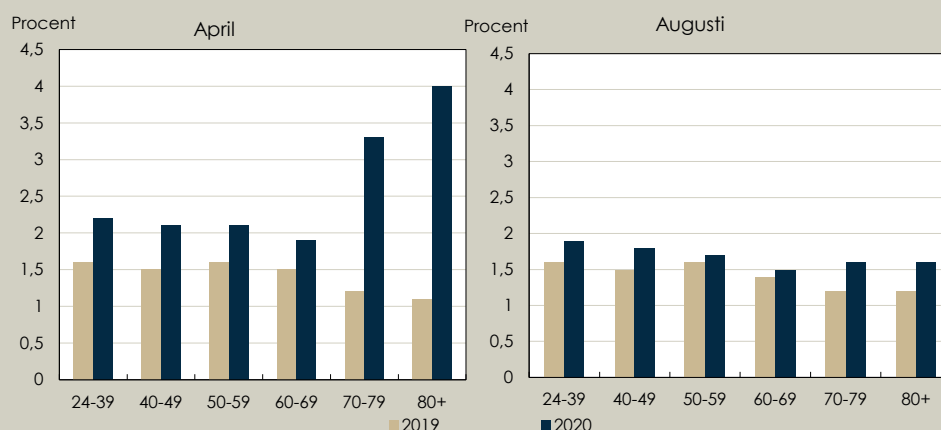
Figur 9. Antal uthämtade antibiotikaförskrivningar år 2019 och 2020

Antibiotika förskrivet av tandläkare

Källa: Läkemedelsregistret, Socialstyrelsen

Figur 10. Andel av besökare i tandvården* som har hämtat ut antibiotika förskrivet av tandläkare i april respektive augusti år 2019 och 2020

*Avser tandvård för vuxna 24 år och äldre inom statligt tandvårdsstöd, nödvändig tandvård och tandvård till personer med stora behov på grund av långvarig sjukdom eller funktionsnedsättning

Källa: Tandhälsoregistret och läkemedelsregistret, Socialstyrelsen

Färre regelbundna undersökningar i år jämfört med föregående år – ett uppdämt vårdbehov?

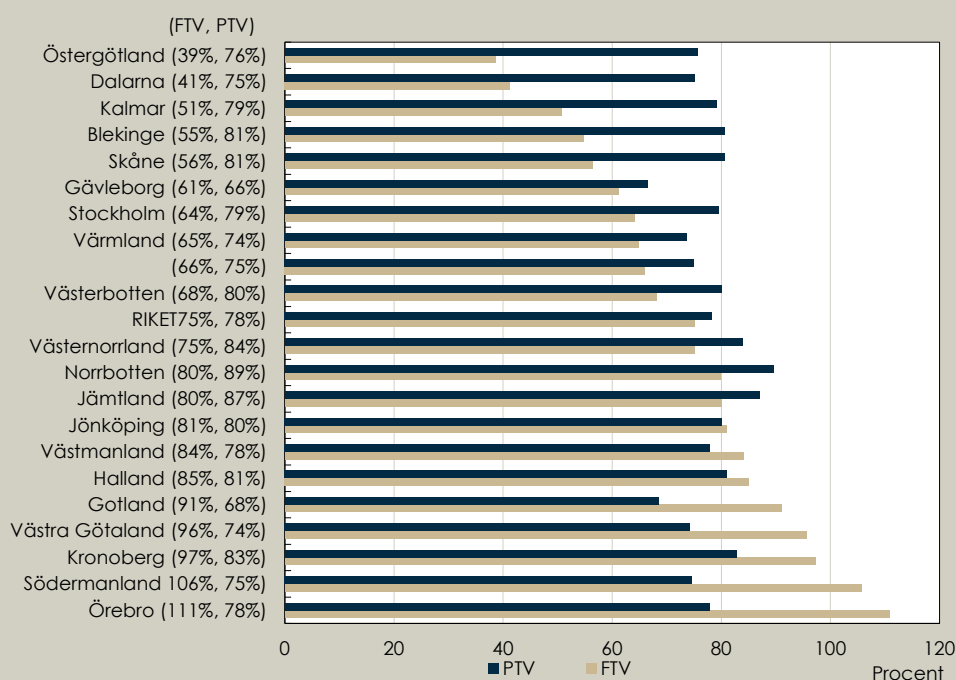
Färre regelbundna undersökningar har utförts men stora skillnader mellan regioner och folktandvård och privattandvård

En del av den planerade tandvården har skjutits upp i samband med pandemin bland annat till följd av nedstängningar av tandvårdskliniker. Figur 11 visar att privattandvården i alla regioner har i år utfört mellan 68 och 89 procent av det antalet undersökningar som utfördes år 2019. I folktandvården är regionala skillnader tydligare som sannolikt kan förklaras av mer omfattande nedstängningar i vissa regioner. Östergötland har utfört 39 procent av det antal undersökningar som utfördes år 2019 medan Södermanland och Örebro har utfört fler regelbundna undersökningar under 2020 jämfört med tidigare år. Vad som ligger bakom den ökningen som visas i folktandvården i Södermanland och Örebro är oklart. Det antal besökare som har fått en regelbunden undersökning under vecka 2–37 i år är alltså betydligt färre än föregående år, men med stora skillnader mellan regioner och vårdgivarkategori.

Figur 12 visar antalet regelbundna undersökningar som utförts under vecka 2–37 för vuxna respektive 2–33 för barn år 2020 jämfört med 2019 efter ålder och kön. Resultaten visar att antalet regelbundna undersökningar i år är mindre än tidigare år bland alla åldersgrupper och båda kön. Mest minskar antal regelbundna undersökningar bland den äldsta åldersgruppen, både hos män och kvinnor.

Figur 11. Antal regelbundna undersökningar* bland vuxna, 24 år och äldre, år 2020 jämfört med år 2019

Vecka 2-37, efter län och vårdgivarkategori, procent

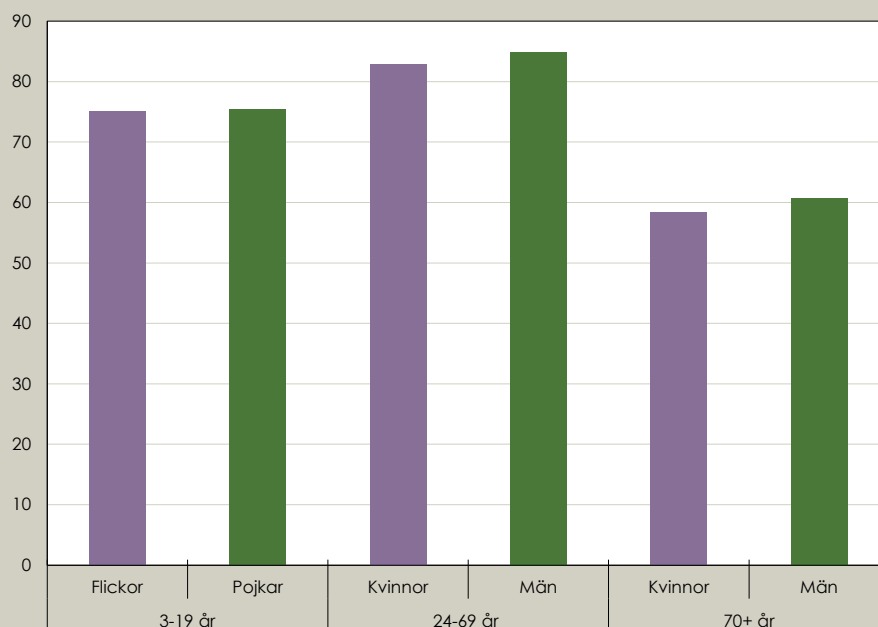
Avser tandvård inom statligt tandvårdsstöd, nödvändig tandvård och tandvård till personer med stora behov på grund av långvarig sjukdom eller funktionsnedsättning

Källa: Tandhälsoregistret, Socialstyrelsen

Figur 12. Antal besök med regelbunden undersökning* år 2020 jämfört med 2019

Vecka 2-37 för vuxna 24 år och äldre och vecka 2-33 för barn 3-19 år

Procent

* Avser tandvård inom barn och ungdomstandvård samt statligt tandvårdsstöd

Källa: Svenskt kvalitetsregister för karies och parodontit och tandhälsoregistret, Socialstyrelsen

Färre regelbundna undersökningar kan skapa ett uppdämt vårdbehov

Resultaten visar att det antal regelbundna undersökningarna som utförts under året 2020 är betydligt lägre än året innan, både inom folktandvård och privattandvård i många regioner och bland alla åldersgrupper. Resultaten tyder på att det kan finnas ett uppdämt vårdbehov i vissa regioner och bland vissa patientgrupper. En fördjupad analys av hur tandvården arbetat under pandemin planeras i Socialstyrelsens kommande rapporter.

Referenser

1. Effekter av covid-19 på besök i tandvården, Socialstyrelsen 2020
2. Coronabarmetern, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap april 2020.
<https://www.msb.se/siteassets/dokument/aktuellt/nyheter/corona-covid19/msb-resultat-coronaundersokning-200406.pdf>
3. Utvärdering av tandvårdsstöd som regleras genom tandvårdsförordningen och det statliga tandvårdsbidraget, Socialstyrelsen 2018
4. Jämlig tandhälsa, en analys av självskattad tandhälsa i Sveriges befolkning, Folkhälsomyndigheten 2019
5. Folkhälsans utveckling – årsrapport 2019. Folkhälsomyndigheten 2019
6. Statistik om tandhälsa 2019, Socialstyrelsen 2020
7. Tannhelse blant voksne i Sverige og Norge En sosioøkonomisk analyse, Statistics Norway 2016
8. Nationell lägesbild, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap 23 april 2020

Mer information

Här hittar du statistik och analyser utifrån situationen med covid-19:
www.socialstyrelsen.se/statistik-och-data/statistik/statistik-om-covid-19

För dig som vill göra egna sökningar i statistikdatabasen:
www.socialstyrelsen.se/statistik-och-data/statistik/statistikdatabasen

Kontakt:

Álfheidur Astvaldsdóttir, sakfrågor

Telefon: 075-247 30 00

E-post: alfheidur.astvaldsdottir@socialstyrelsen.se

Frida Lundgren, statistikfrågor

Telefon: 075-247 30 00

E-post: frida.lundgren@socialstyrelsen.se